

El pensament literari en les vides de poetes de Gregori Maïans

Mar Manyé de Gibert

Universitat de Barcelona
marmany@ub.edu
ORCID: 0009-0003-6673-2968

Recepción: 17/02/2025, Aceptación: 11/09/2025, Publicación: 19/12/2025

Resum

Gregori Maïans i Siscar (Oliva, 1699-1781) exposa el seu pensament literari en les vides que dedica a Antonio de Solís, Miguel de Cervantes, Luis de León i Virgili. Entre una biografia i altra, però, canvien el propòsit, el personatge i l'estructura i, per tant, també les idees estètiques que s'hi ponderen, els llocs on s'escull de presentar-les i l'espai que se'ls destina. L'article examina aquestes variacions en la forma i la funció de la poètica amb la voluntat, tanmateix, de posar en relleu la constant que amaguen: les vides d'escriptors de Maïans són sempre vehicle de teoria literària classicista.

Paraules clau

Vides de poetes; Gregori Maïans; poètica; classicisme.

Resumen

El pensamiento literario en las vidas de poetas de Gregorio Mayans.

Gregorio Mayans y Siscar (Oliva, 1699-1781) expone su pensamiento literario en las vidas que dedica a Antonio de Solís, Miguel de Cervantes, Luis de León y Virgilio. Entre una biografía y otra, sin embargo, cambia el propósito, el personaje y la estructura y, por lo tanto, también las ideas estéticas que pondera, los lugares en que escoge presentarlas y el espacio que les destina. El artículo examina estas variaciones en la forma y la función de la poética con la voluntad, realmente, de poner en relieve la constante que esconden: las vidas de escritores de Maïans son siempre vehículo de teoría literaria clasicista.

Palabras clave

Vidas de poetas; Gregorio Mayans; poética; clasicismo.

Abstract

English title. Literary theory in Gregori Maïans' lives of poets.

Gregori Maïans i Siscar (Oliva, 1699-1781) sets forth his literary theory in the lives he dedicates to Antonio de Solís, Miguel de Cervantes, Luis de León, and Virgil. The purpose, character and structure change from one biography to another and, therefore, the aesthetics, the places where they are presented, and the space they occupy vary as well. This paper examines the differences in the form and function of poetics with the objective, however, of highlighting an underlying theme: Maïans' lives of poets are always a vehicle for classicist literary theory.

Keywords

Lives of poets; Gregori Maïans; poetics; classicism.

“Omitiendo yo lo tocante al arte poética” és com Gregori Maïans (1778: 45) voldria haver escrit la *Vida de Publio Virgilio Marón, con la noticia de sus obras traducidas en castellano* (1778). Convençut que la teoria “pide que de ella se trate muy de propósito” (1778: 46), el biògraf afirma que hi renuncia en una obra, que, amb tot, desemboca sovint en reflexions estètiques. No és la primera vegada que Maïans exposa el seu pensament literari en un escrit biogràfic. La teoria participa de la vida de Virgili, com prenia part també de les tres vides de poetes que havia publicat abans: la “Noticia breve de don Antonio de Solís” (1733), la “Vida de Miguel de Cervantes Saavedra” (1737) i la “Vida y juicio crítico del maestro fray Luis de León” (1761).

L'article s'interessa pel vinde entre unes i altra, entre les biografies d'escriptors i la poètica de què són transmissores, i examina les idees sobre poesia que Maïans exposa al llarg de totes quatre vides, les variacions i constants que s'hi observen, els llocs on escull de presentar-les i l'espai que els destina. En concret, són aquests darrers aspectes que s'aborden d'entrada en el treball, que abans d'examinar les tesis sobre literatura del biògraf, n'estudia les formes i funcions. La resposta a

aquests primers interrogants s'ofereix escalonada: s'analitzen els usos, primer, de les nocions teòriques més tènues i, després, de les disquisicions literàries més àmplies. Paradoxalment, aquesta aproximació progressiva no porta de bon principi a la vida de Virgili —que era on havia d'ometre's “lo tocante al arte poética”—, sinó als escrits que Maïans consagra a Antonio de Solís i Luis de León.

La poètica, part intrínseca de les vides d'autors

La “Noticia breve de don Antonio de Solís”, la primera vida que Maïans dedica a un poeta, veu la llum dins l'edició de les *Cartas de don Nicolás Antonio y de don Antonio de Solís* (1733). Com anuncia l'epígraf que l'encapçala, la brevetat i la concisió esdevenen els trets distintius d'aquesta obra, caracteritzada alhora per un impuls narratiu que el biògraf ja mai més tornarà a exhibir. Sigui pel límit d'extensió, per la voluntat de bastir una trama o senzillament perquè Maïans té altres prioritats, la poètica no irromp en aquest paratext amb disquisicions àmplies.

També limitada a formes tènues es troba en la “Vida y juicio crítico del maestro fray Luis de León”, que, si bé consta de gairebé una cinquantena de pàgines —l'anterior amb prou feines superava la desena—, no deixa de ser breu quan es compara amb els textos que Maïans consagra a Cervantes i Virgili. En aquest cas, com en l'anterior, potser és el límit d'espai que contribueix a reduir la presència de pensament teòric. Sembla, però, que tampoc no l'afavoreixen els usos de la vida: publicada el 1761 per fer de paratext a l'edició de les *Obras propias y traducciones* de Luis de León, la biografia assumeix una funció didàctica i de reclam comercial que segurament no estimula la reflexió especulativa.¹

El format i les prioritats d'una obra i altra dificulten la participació àmplia en dues vides d'una art, que, amb tot, es resisteix a esvaïr-se completament. L'estudi de les formes amb què la poètica aflora en les biografies d'Antonio de

1. L'edició la prepara la companyia de llibreters i impressors de València, que es va formar el 1759 i que des d'un primer moment va deixar-se aconsellar per Maïans sobre els autors que convenia publicar. Com explica Mestre (1984: 609), entre “los múltiples proyectos” que proposa el biògraf “aparece la idea de publicar autores latinos con la traducción castellana realizada por nuestros clásicos del Siglo de Oro”. El projecte inclou la impressió de les traduccions de Luis de León, que, tanmateix, no es farà com hauria volgut Maïans, qui se'n plany en una carta a Manuel Martínez Pingarrón, datada del 7 de desembre del 1761: “Pero ahora poco, y con algunos disgustos; como le he tenido en la impresión de las *Obras Poéticas* del maestro fray Luis de León; porque yo las di para que se sacase la licencia para imprimir las con los originales de las traducciones, y aumentada, habiendo comunicado la obra para que se viese su excelencia; y se han adelantado a pedir licencia sin los textos que se traducen, sin añadiduras, sin enmiendas de las obras, con el atrevimiento de haber querido enmendar lo que estaba bien y suplir los versos que León no quiso acabar; y aún no he visto sino el primer tomo de sus obras sobre la Escritura, que sabe Vm. con cuántas instancias he deseado adquirir, y no he podido, no habiendo recibido este tomito en 8 de los *Cánticos* y *Salmo* 25, que Vm. me ha enviado, hasta anoche” (Mestre 1988: 259).

Solís i Luis de León posa de manifest que, en la vida, la teoria pot quedar reduïda a nocions marcadament tènues. El seu examen, però, permet constatar també que aquests conceptes i enunciatls breus no són en absolut prescindibles i que l'art "la más sublime entre las otras racionales" (1778: 45-46) és part constitutiva de la vida de l'escriptor.

Si a la "Noticia breve de don Antonio de Solís", Maïans insisteix en el "gran ingenio" (Maïans 1733a: 48), la "natural inclinación" (Maïans 1733a: 49), la "invención admirable" i la "facilidad ingeniosísima" (Maïans 1733a: 57) del poeta, en la vida de Luis de León, remarca reiteradament la "suma erudición y sabiduría" (Maïans 1761), l'eloqüència i la subtileza de pensament que traspuen els seus versos.² Lluny de ser merament ornamentals, aquests conceptes esdevenen indispensables en uns escrits que compleixen, entre d'altres, la funció de demostrar l'exemplaritat literària d'aquell qui els protagonitza. Durant l'edat moderna, la vida del poeta assumeix un propòsit legitimador i, consegüentment, hi són imprescindibles les nocions que provenen de la teoria. El biògraf, que té l'obligació de prestigiar el biografat, no pot deixar de servir-se de la terminologia sancionadora de l'excel·lència i l'ortodòxia literàries i, per tant, dels conceptes propis del discurs teòric.

No és tan sols per la funció legitimadora que Maïans no pot ometre "lo tocante al arte poética" ni en una "Noticia breve". Per al biògraf, la història literària —i, com a resultat, la vida del poeta— havia de "representar la literatura de cada cual según es, informando con verdad los ánimos de los lectores, y facilitando en cada asunto la buena elección de los mejores libros" (Maïans 1747). En unes vides marcades per l'esquema biobibliogràfic, aquest imperatiu esdevé profundament exigent. Maïans, convençut de la necessitat d'informar del conjunt de publicacions del biografat i de judicar totes les obres esmentades, formula una immensa quantitat de crítiques. Entre aquests milers de judicis s'hi compta, per exemple, el que dedica a les poesies castellanes de Luis de León, que considera:

(...) las que más ennoblecen la lengua española, porque, si ser poeta consiste en una especie de ficción en que perfectamente se imite la naturaleza y las propieda-

2. Totes les vides se citen ortografiades. Per a la "Noticia breve de don Antonio de Solís", la base és la primera edició, inclosa dins les *Cartas de don Nicolás Antonio y de don Antonio de Solís*, impresa a Lió per Jean-Baptiste Deville i Louis Chalmette, i disponible a: https://archive.org/details/bub_gb_SCYzog5txuwC/mode/2up. Pel que fa a la "Vida de Miguel de Cervantes Saavedra", se segueix la impressió que fa de prefaci a la *Vida y hechos del ingenioso hidalgo don Quixote de la Mancha* (1738), accessible en línia a la Biblioteca Digital Hispànica: <https://bdh-rd.bne.es/viewer.vm?id=0000022657&page=1>. En el cas de la "Vida del maestro fray Luis de León", es parteix del prefaci a la tercera edició de les *Obras propias y traducciones del latín, griego y toscano, con la paráfrasis de algunos salmos y capítulos de Job*, que veu la llum a València en la impremta de Josep Tomàs Lucas i que està disponible al web de la BNE: <https://datos.bne.es/edicion/bima0000062467.html>. Per últim, la *Vida de Publio Virgilio Marón, con la noticia de sus obras traducidas en castellano* se cita segons l'edició valenciana del 1778, impresa per José y Tomás de Orga: https://bvpb.mcu.es/es/catalogo_imagenes/grupo.do?path=145730.

des y circunstancias de las personas y de las cosas, el maestro León manifestó tener un ingenio sutilísimo para la invención, y una destreza tan feliz para expresar noblemente lo inventado, que no solo supo declarar noblemente sus propios pensamientos, sino también trasladar los ajenos de una lengua en otra, que es mucho más difícil (1761).

En el fragment, Maïans comenta els versos de Luis de León i, alhora, defineix la poesia com a ficció que imita la naturalesa de manera versemblant. L'examen de l'obra, per tant, porta aparellada una reflexió teòrica, i la unió d'ambdós evidencia la proximitat entre crítica i poètica, que és especialment acusada en les biografies d'escriptors. Una disciplina i altra, que sempre són difícilment diferenciables, ho resulten més encara en un tipus de text que compta entre els seus antecedents la tradició comentarista —sobretot, l'*accessus ad auctores*, els comentaris, els elogis i les semblances—, on les fronteres entre teoria i crítica ja són marcadament difuses. Així doncs, l'exegesi de l'obra és part intrínseca de les vides de poetes i, com l'impuls apologètic, fa inevitable la presència de teoria. Ja són dues, per tant, les funcions inherents a la biografia del poeta que porten, independentment de la voluntat del seu artífex, a la inclusió de l'"arte la más sublime entre las otras racionales".

No són tan sols els usos d'aquests textos que expliquen la impossibilitat d'escriure'ls "[o]mitiendo [...] lo tocante al arte poética". Segons la "Noticia breve de don Antonio de Solís", l'escriptor es descobria des de la primera infantesa com "un ánimo capaz de grandes virtudes, un agudísimo ingenio y un juicio superior a su tierna edad". "Costábale tan poco hablar discretamente", diu Maïans, "como proferir las palabras: cualquiera que le dijeran era proporcionado eslabón para que centellease gracias y brillantes dichos aquel admirable entendimiento" (1733a: 48). La caracterització, ben poc original —com diu Manuel de Vega en la *Vida del doctor Vicent Garcia* (1703), "sempre l'edat tendrà és profecia de la varonil" (Solervicens 2012: 280)—, revela que Maïans empra elements temàtics de llarga tradició en les seves biografies: tant el contingut i el lèxic de la descripció com l'al·lusió als dots naturals i a les inclinacions de l'individu es remunten a les anomenades circumstàncies de persona de Ciceró.

Ara, però, no és en la imatge de l'infant precoç que cal fixar-se, sinó en com la seva incorporació implica presentar un poeta dotat d'ingeni. Sobretot, perquè altres paràgrafs de la vida articulats d'acord amb els *personis adtributa* revesteixen Antonio de Solís de noves virtuts del bon poeta. Durant els anys de joventut i, en consonància també amb l'esquema habitual, el biografat no malbarata el seu do, sinó que el perfila amb una dedicació incansable al llatí, la retòrica, la dialèctica, la poesia i la filosofia moral. Aquesta aplicació a l'estudi barrejada amb el talent innat que exhibia en la infantesa el converteixen en exponent del bon poeta horacià, en qui art i ingeni coexisteixen en equilibri. Més encara, i com també ocorre sovint en les biografies d'escriptors, aquest model de virtuts literàries no triga a cridar l'atenció de nobles, reis i prínceps i, malgrat tot, no és feliç,

“por el genio filosófico, que naturalmente desestima lo que el mundo aprecia” (Maians 1733a: 52). Davant d’aquesta darrera sentència resulta evident que si els tòpics relacionats amb la infantesa i la joventut permeten el compliment de l’equilibri exigint per Horaci, els més habituals a l’hora de descriure la maduresa del poeta —sobretot, la consideració que va haver d’entomar una fortuna adversa— s’associen al desengany de les vanitats mundanes. Tot plegat fa de la “Noticia breve” un exemple paradigmàtic de com els llocs comuns més característics de les vides d’escriptors són indissociables dels mèrits sancionats per la teoria literària i, per tant, de com el seu ús —ben usual en les vides de poetes moderns— també implica la presència de la poètica.³

Així doncs, tant les funcions legitimadora i crítica de la vida com un recurs propi del gènere, la incorporació de tòpics, desemboquen en la teoria, que, en conseqüència, és part intrínseca de la biografia d’escriptor. Els impulsos crítics, però, no s’enduen gaire protagonisme en les vides d’Antonio de Solís i Luis de León, on, per consegüent, la teoria també queda en segon pla i es veu reduïda a mers conceptes i, com a molt, a enunciats breus. De biografies, tanmateix, Maians n’escriu de força més extenses i crítiques i, en el marc d’aquestes obres, s’evidencia que la poètica pot formular-se amb disquisicions equiparables als preceptes d’un tractat i, alhora, que encara pot assumir altres propòsits.

Encarregada pel lord anglès John Carteret com a prefaci a l’edició del *Quijot* que amb el seu mecenatge es preparava aleshores a Londres, la “Vida de Miguel de Cervantes Saavedra” no tan sols és extensa, sinó també marcadament apologètica i crítica.⁴ Amb voluntat de defensar el *Quijot* i el seu artífex en un moment en què se’n posava en dubte la qualitat literària, s’ha dit i s’ha reiterat, Maians escriu una “vie bien fournie dans son ensemble critique mais brève, dans son détail biographique” (Zerari 2021: 154); una vida en què “los datos biográficos propiamente dichos son muy reducidos” (Aradra 2021: 310); una vida de la qual avui es pot dir que el “título cubre engañosamente, de modo sólo parcial y empobrecedor, el contenido de la obra” (Brines 1975: 582).

També atenta sobretot a l’obra es mostra la *Vida de Publio Virgilio Marón, con la noticia de sus obras traducidas en castellano*, que, com deixa intuir l’epígraf que l’encapçala, no comenta i judica només les produccions de l’autor, sinó

3. El vincle entre tòpica i poètica, en concret, en les vides d’escriptors barrocs, l’estudien Cesc Esteve i Josep Solervicens (2019) a “Discurso biográfico y poética barroca: la vida de Vicent García (1703) de Manuel de Vega”.

4. Si bé l’escrit neix per fer de prefaci a la *Vida y hechos del ingenioso hidalgo don Quixote de la Mancha* (1738), no és dins d’aquesta edició que primer es publica la biografia. A fi d’enviar l’escrit a Londres, però també per repartir-lo entre amics i coneguts, Maians n’imprimeix una primera edició exempta a Madrid de tan sols vint-i-cinc exemplars. Les circumstàncies de publicació, però també de recepció, són descrites amb tot detall per Mestre (1972: xxxii-l). També Brines (1975: 590); Cherchi (1977); Rey / Muñoz (2006: 28-29, 35) i Zerari (2012: 169-170; 2021: 126-127) s’acosten a la gènesi d’un escrit del qual, de manera indirecta, també s’ocupa Álvarez (2007), qui detalla el context socio-històric que propicià l’edició anglesa del *Quijot*.

també les traduccions al castellà que se n'havien fet. Maians, preocupat pel bon coneixement del llatí entre els joves, endega un projecte de publicació de les *Opera omnia* de Virgili amb el text original i una selecció de traduccions en prosa i vers, i la vida del poeta forma part d'aquest projecte editorial que es va materialitzar a València, a la impremta de José i Tomás de Orga.⁵

L'increment dels impulsos crítics afavoreix, sens dubte, la presència de la poètica, que es presenta més sovint i amb força més extensió en dues vides que, a banda de ser marcadament exegetiques, superen de lluny el centenar de pàgines. Els problemes inherents a la fabulació, la noció de versemblança i, sobre tot, el concepte de novel·la i el seu parentesc amb la resta de formes canonitzades per la poètica clàssica són algunes de les qüestions de què s'ocupa més vastament el biògraf de Cervantes. L'atenció que Jesús Pérez Magallón i François López presten a l'escrit en els seus articles intitolats, respectivament, "Una teoría dieciochesca de la novela y algunos conceptos de poética" (1987) i "Sobre los géneros de la crítica en la España moderna" (2004), certifica que en aquesta obra Maians reflexiona àmpliament entorn de la poesia. Si bé aquest tret no li ha merescut atenció crítica, també són força els paràgrafs de la vida de Virgili destinats, de nou, a explicar i a exemplificar una sèrie de gèneres literaris, però també a resseguir tipologies de vers i a estudiar recursos mètrics com ara l'encavalcament. En aquest cas, valgui com a exemple de reflexió teòrica el curós retrat que el biògraf ofereix del procés de composició de Virgili:

Lo que Virgilio hacía era lo mismo que nosotros, si queremos escribir bien. Pensaba mucho sobre la invención general; después, en la distribución de las partes de la invención; aplicaba luego su atención a fecundar las partes, animándolas con la imitación, ya de la naturaleza, ya de los pasajes de otros insígnies poetas, ya con semejanzas, ya con algunas comparaciones, ya con alusiones oportunas; todo lo cual pide una profunda y constante meditación; siendo lo último la expresión, que en unos asuntos es natural y sencilla; en otros, metafórica; y según es, se ejecuta con mayor facilidad o dificultad (Maians 1778: 37).

El discurs és una lliçó extensa sobre com ha de fer-se l'escriptura en general i, per tant, una mostra de com la poètica pot presentar-se amb força menys subtilesa que fins ara. Maians hi descriu el procés d'escriptura que hauria seguit Virgili i en l'explicació s'hi perceben les tres fases de la construcció retòrica de la peça. Alhora, hi apareixen les nocions de *decòrum* —en el sentit d'adequació entre estil i matèria— i *mimesi* —entesa com a imitació de models, però també

5. La *noticia* de les obres de Virgili *traducidas al castellano* és el primer estudi bibliogràfic de la traducció de Virgili a Espanya, contemporani al de Pellicer a *Ensayo de una biblioteca de traductores españoles* (García Jurado 2007: 104). No és anòmal que l'ofereixi Maians en una vida d'escriptor: en les vides de Luis de León i Francisco Sánchez de las Brozas també s'ocupa de les traduccions, en aquest cas, realitzades pels biografiats.

com a imitació de la natura— i la poesia hi és presentada, d'acord amb Horaci, com un procediment que demana meditació, cura, dedicació i pausa. A banda d'exemplificar l'envergadura que pot assolir la poètica, el fragment posa en relleu que, quan és profunda, la teoria tendeix a assumir propòsits nous; més enllà de contribuir a la legitimació del poeta, la reflexió teòrica es transforma en el passatge en un recurs que dona vida al biografiat: la fórmula inicial, “[l]o que Virgilio hacía”, desplaça el lector cap a l'escriptori de Virgili i ajuda a visualitzar-lo en ple procés de creació.

Així doncs, i malgrat la voluntat del biògraf d'escriure “[o]mitiendo yo lo tocante al arte poética”, la teoria aflora amb intensitat en les vides de Cervantes i Virgili, on, a més, apareix en tot de contextos nous. Maians, que ja no se sent limitat per cap restricció d'espai, incorpora reflexions teòriques més àmplies en els mateixos llocs que en les seves vides breus, però és que, alhora, aprofita altres circumstàncies per discórrer sobre poesia. Per citar-ne un cas, l'estructura biobibliogràfica que ja exhibia la “Vida y juicio crítico del maestro fray Luis de León” comporta, en els escrits sobre Cervantes i Virgili, una voluntat de classificar la producció dels autors que desemboca, en el primer, en un discurs considerablement llarg sobre els tipus de faules i en una reflexió entorn del concepte de *novella* (López 2004; Pérez Magallón 1986) i, en el segon, en una exposició dels modes de dicció:

En lo que toca a la composición de las poesías, respeto de las personas, hay varios modos. Uno se llama *exegético*, en que solamente el poeta es el que habla, como se ve en los tres primeros libros geórgicos.

Otro, *dramático*, en que en ninguna parte de la composición habla el poeta, sino únicamente las personas que se introducen en ella, como sucede en las comedias y tragedias.

Otro, *mixto*, como la *Eneida* de Virgilio, en la cual habla el poeta y las personas introducidas en ella.

Todos estos tres modos o géneros de poesía, en lo respectivo a las personas, observó Virgilio en sus *Églogas* (Maians 1778: 20).

La distinció, d'ascendència clàssica —Plató ja diferencia les diccions simple, imitativa i mixta i Aristòtil, la narració i la imitació—, preludia una classificació de les *Églogues* i revela que l'impuls biobibliogràfic també pot portar a la teoria. Se sabia ja de feia segles: en la *Vita di Dante*, Bruni no va limitar-se a enumerar les obres del biografiat, sinó que va estendre's en un discurs considerablement llarg sobre els diferents tipus de poesia (Allés 2014: 28).

La poètica, per tant, pot emergir amb més profunditat, amb més funcions i en més contextos que no sembla en les vides d'Antonio de Solís i Luis de León. Sembla clar, per tant, que, quan es disposa d'espai, s'aprofita entre altres coses per discórrer sobre poesia. Maians mateix ho justifica, perquè, si bé afirma que la poètica hauria d'excloure's de la vida, defensa també que les vides han de ser “semejantes a un huerto de mucha y muy agradable variedad en las flores y frutos” (Maians 1757: 497).

Amb aquesta comparativa —que des d'antic desplaça el lector al jardí d'Epicur, i que, a partir del 1759, el trasllada també fins a aquell “il faut cultiver notre jardin” del final del *Càndid* (Deloffre 2007: 154)— Maians avala la participació en la vida de la teoria, perquè mostra el seu convenciment que la biografia admet continguts i recursos diversos. Ho havia plantejat abans Torquato Malaspina a *Dello scrivere le vite* (1586); segons l'italià, les vides poden dotar-se de gràcia i esplendor amb “il giudizio, il discorso, le descrizioni e l'altre digressioni e simili ornamenti” (Bramanti 1991: 67). En la sentència de Maians, tanmateix, s'hi detecta un matís que no és en el darrer: la vida admet aquest conjunt de recursos, sempre que aprofitin al lector. Durant l'edat moderna era comunament admès que la biografia, com qualsevol branca de la història, havia de servir a la comunitat. Lluny de posar-la en dubte, aquesta concepció instructiva del gènere encara fa més desitjable la presència de la teoria, perquè inclou idees sobre poesia en una vida implica convertir-la vehicle de lliçons d'eloqüència i elaboració estilística.

Poetes de “raro ingenio” i poetes “de suma erudición”

Així doncs, sembla que l'únic que podria haver portat Maians a limitar la reflexió teòrica és el convenciment que, perquè la poètica és “arte la más sublime entre las otras racionales [...], pide que de ella se trate muy de propósito”. El biògraf, però, que incorpora la teoria en contextos diversos i amb funcions canviants, sembla que té poc en compte la seva pròpia premissa. Més encara, les formes i usos no són l'únic que s'altera d'una estètica que muda també en matèria: tot al llarg de les seves vides de poetes, el biògraf vehicula lliçons teòriques variades. Els fragments que fins ara s'han esmentat ja ho posen en relleu. D'Antonio de Solís se sap que “costábale tan poco hablar discretamente como proferir las palabras” i que “cualquiera que le dijeran era proporcionado eslabón para que centellease gracias y brillantes dichos aquel admirable entendimiento” (Maians 1733a: 48). La imatge dels seus mots com a rajos de llum, representació típicament barroca de l'agudesia, concepte també típicament barroc, es podria trobar, potser, en la vida de Cervantes. Dificilment, però, podria emergir ni en la vida de Virgili, de qui s'afirma que “pensaba mucho” (Maians 1778: 37) a l'hora d'escriure, ni en la de Luis de León, que, si bé està dotat d'un “ingenio sutilísimo”, l'aplica a imitar “la naturaleza y las propiedades y circunstancias de las personas y de las cosas” (Maians 1761). Descriure i explicar aquesta variabilitat de fons en la teoria és l'objectiu des d'ara.

En la primera i més breu de les quatre biografies, la descripció d'Antonio de Solís com un infant dotat d'ingeni i agudesia preludia, i s'ha avançat, una relació de la gran diversitat d'estudis que va cursar el poeta. Així doncs, tal com manen el binomi horacià i el neoclassicisme i, per tant, tal com s'esperaria de Maians, s'hi aplaudeix l'equilibri entre art i ingení. Amb tot, el biògraf no subratlla espe-

cialment la importància de l'aprenentatge, com sí que fa Luzán en la seva *Poética*, i, més encara, quan es tracta de l'ingení, insisteix que és “agudísimo”, “gigante” (Maians 1733a: 48), “velozmente capaz” (Maians 1733a: 51) i, ahora, font d'una “invención admirable” i d'una “facilidad ingeniosísima” (Maians 1733a: 57). En altres paraules, Maians sembla valorar, per damunt de tot, la fecunditat, la rapidesa i la facilitat i, per tant, malgrat que proposa l'equilibri *ars-ingenium*, fa pensar, més que en el neoclassicisme, en el Barroc.⁶

La continuació del relat ratifica l'acostament a aquesta poètica, perquè l'ingení agut, gran i veloç que havia caracteritzat l'escriptor durant la joventut i maduresa deixa pas, com s'ha avançat, a una vellesa marcada pel desengany de les vanitats mundanes i per l'acceptació de la teologia com a valor transcendent capaç d'il·luminar la comprensió del món: “conociendo bien los engaños de este mundo, determinó consagrar enteramente a Dios sus postreros días” (Maians 1733a: 53). Tant l'assumpció del desengany com l'acceptació del dogma en què desemboca són consistents amb la poètica barroca, per a la qual la teologia és una sortida lògica a la inestabilitat i a la inescrutabilitat de l'univers (Solervicens 2016: 210). Les nocions més típicament associades a aquesta poètica, per tant, recorren la vida sencera i, amb tot, la seva presència no comporta capgirar la consideració, comunament admesa, que el pensament literari de Maians encaixa harmònicament en el context del divuit hispànic.

Abans s'ha fet notar que la teoria aflora en la vida d'Antonio de Solís, en gran manera, perquè Maians la basteix servint-se de llocs comuns que porten associades nocions poetològiques. D'acord amb aquest plantejament, la presència de la poètica barroca en la “Noticia breve” s'ha de considerar fonamental-

6. L'apropiació de conceptes propis de la teoria literària barroca per part de Maians, no cal dir-ho, convida a fer com Françoise Étienne (2007) i matisar la declarada hostilitat per la literatura del XVII que tradicionalment s'ha atribuït al biògraf. La manera com Maians parla d'alguns dels grans noms del Barroc, sobretot en la vida de Cervantes, torna a ratificar-ho. En primer lloc, Maians planteja sobre Góngora que, encara que li manqui puresa d'estil, en erudició supera Francesc de Borja: “De la poesía lírica es príncipe el que lo fue de Esquilache don Francisco de Borja, a quien aventajó en erudición don Luis de Góngora, pero, aunque hizo versos felicísimos e inimitables, no supo igualarle en la observación del arte y pureza del estilo” (1738: 85). Ahora, Quevedo és presentat, en la vida d'Antonio de Solís, com un dels únics poetes capaços “de emprender cualquier asunto, o bien atado, o suelto” (1733a: 50), virtut de la qual, al llarg de la història, tan sols havien gaudit Horaci, Camoens, Tasso i el biografat mateix. Sobretot, quan s'enfronta al conflicte entre Cervantes i Avellaneda, Maians comenta el pròleg del darrer al *Quixot* apòcrif, i aprofita l'avinentsa per presentar Lope com a bon poeta. Segons el valencià, si Avellaneda va reprovar Cervantes va ser perquè no va saber entomar una crítica que aquest va dedicar-los tant a ell com a Lope de Vega. La mateixa crítica davant la qual Avellaneda exhibeix baixesa, orgull, passió i impulsivitat, Lope de Vega l'encaixa amb modèstia i humilitat. “Lope”, afirma Maians, “que sabía que era de carne y hueso como los demás escritores, como cuerdo agradecía las censuras hechas con verdad y buena intención y procuraba aprovecharse del conocimiento de sus errores” (1738: 33). L'autor barroc, en definitiva, és el màxim exponent del poeta genuí, que, com recomana Horaci, no cerca l'adulació, sinó que comprèn els efectes beneficiosos de la crítica imparcial.

ment heretada. Ja sigui perquè es fixa en la vida que d'aquest mateix poeta havia escrit Juan Goyeneche, ja sigui perquè encara no està familiaritzat amb la biografia i no coneix cap altra manera de procedir, quan escriu la vida d'Antonio de Solís, Maïans s'ajusta a una idea típica i normativa d'autor canònic, se cenyeix al motlle de certa homogeneïtat que havien difós un conjunt de biografies d'escriptors, sobretot, del segle XVII. Els biògrafs barrocs de Lope de Vega, Góngora i Quevedo ja havien insistit en la prodigiosa fecunditat i la facilitat i rapidesa per a l'escriptura dels seus biografiats, així com en la seva actitud desenganyada. Conseqüentment, és natural que l'Antonio de Solís de Maïans, construït a partir d'aquests referents, “[d]esengañado de las vanidades del mundo” es consagri “totalmente al cielo”, com feia quan el retratava Goyeneche (1692), i, alhora, que presenti el mateix “ingenio agudísimo” que Pablo de Tarsia (1663: 157) atribuïa a Quevedo.

Les vides de Cervantes, Luis de León i Virgili, però, Maïans ja no les escriu d'acord amb l'estructura que havien proposat les biografies de poetes barrocs del segle XVII. Per consegüent, hi minva el seu acostament a la poètica que porten associada i són consistents, en canvi, amb el classicisme grecollatí i renaixentista que tradicionalment s'ha atribuït al biògraf. Tot i la coherència global, entre unes i altres no deixen d'observar-se canvis, si ja no de paradigma, en els conceptes que es ponderen en cada cas. En essència, perquè, d'un mateix conjunt d'idees, Maïans escull les que més li interessin en funció del biografiat i dels propòsits de la vida.

Aquesta certa adaptació de la poètica a cada biografia comporta que, si bé en les vides de Luis de León i Virgili no tenen cabuda ni la prodigiositat ni la grandesa, Cervantes encara s'endugui elogis per “la fecundidad de su raro ingenio” (1738: 102) i per estar dotat d'un “ingenio para la invención, no sólo de uno, sino de cien Quijotes” (1738: 55). Per la presència d'altres nocions com el decòrum o la versemblança, aquestes lloances, ara, exacerben unes tensions que no es donaven en la vida d'Antonio de Solís. La *Galatea*, per exemple, és descrita pel biògraf com la “novela en que Cervantes manifestó la penetración de su ingenio en la invención, su fecundidad en la abundancia de hermosas descripciones y entretenidos episodios, su rara habilidad en desatar unos nudos al parecer indisolubles” (1738: 7), però també com la novel·la on Cervantes va entreteixir “tantos episodios que su multitud confunde la imaginación de los lectores por atenta que sea” (1738: 8). Segons Maïans, “el genio festivo” de Cervantes “no podía atarse a los rigurosos preceptos de una arte tan seria” (1738: 86) i aquesta impossibilitat permet que la invenció sigui major, però també comporta certs inconvenients. Malgrat l'aparent contradicció, el biògraf no renuncia a aquests elogis en una vida on, més encara, posa l'accent en la *inventio* de les obres de l'autor i redueix substancialment qualsevol consideració relacionada amb l'*elocutio* i la *dispositio*.

Aquest decantament cap al contingut l'expliquen les funcions de l'escrit i, alhora, els mèrits que el biògraf atribueix al biografiat. Maïans entén la biografia

de Cervantes com a prefaci al *Quixot*, que llegeix com una obra de “pura invención” (1738: 46) i que, més encara, valora precisament pel seu contingut, que fa “responsables aquellas patrañas” (1738: 25) que són els llibres de cavalleries. En consonància amb aquesta lectura, no resulta estrany que n’aplaudeixi la *inventio*, en ressalti l’ingeni prodigiós darrere l’escrit, i deixi de banda conceptes més estrictament estilístics. El biògraf, però, valora Luis de León precisament pel contrari. A finals dels anys trenta, Maïans convertia aquest poeta en l’autor més elogiat de la segona versió (1739) de l’*Oración en alabanza de las elocuentísimas obras de don Diego Saavedra Fajardo* per haver sabut seguir Luis de Granada en el seu esforç per donar “fuerza, eficacia y natural dulzura al lenguaje español” (1739: 126). D’acord amb aquest mèrit, és natural que en la seva vida insisteixi sobretot en l’eloqüència, la propietat, la brevetat, l’ordre, la senzillesa, la claredat, l’amenitat i l’harmonia dels seus versos.

Tenint en compte que Luis de León també participa de la vida de Virgili, en concret, de la “noticia de sus obras traducidas en castellano”, és natural que aquests conceptes hi tornin a adquirir relleu. Quan es para esment, però, als apartats dedicats pròpiament al biografiat, s’hi observa que Maïans torna a decantar la balança cap a la *inventio*. Ara, tanmateix, no elogia l’ingeni del poeta, com feia amb Cervantes, sinó que, ben al contrari, insisteix que per executar la idea rere l’*Eneida*, Virgili “redujo a una sola las dos que tuvo Homero, príncipe de los poetas griegos, imitándole en la invención de sus dos obras, la *Ulisea* y la *Iliada*” (1778: 25). Sobretot, no és ni el primer ni l’últim cop que Maïans es refereix a la imitació en una vida on aquest concepte adquireix un protagonisme que no presentava en cap de les seves biografies anteriors.

Com s’ha fet notar, el biògraf endega el projecte de publicació de les *Opera omnia* de Virgili —i, per tant, també la redacció de la seva vida— mogut per l’afany de fomentar el bon coneixement del llatí entre els joves. El convenciment de Maïans que Virgili pot exercir de model, però, no tothom el comparteix. Sobretot, Virgili va ser reprovat per una sèrie de “necios gramáticos”, que, amb voluntat d’“hacerse memorables” (Maïans 1778: 36), van acusar-lo d’imitador servil:

No atendiendo Furio Albino a este miramiento y circunspección de Virgilio [...], reprehendió en él la afectación de la Antigüedad en tomar de ella algunos versos; y Cecina Albino, la de usar ciertas palabras [...]. No sabemos en qué reprehendió Herennio a Virgilio; pues escribió de sus vicios y ciertamente no tenía tales [...]. Carbilio Pictor, más atrevido que otros, osó escribir una obra que intituló *Aeneido Maestix*, azote a Virgilio. Basta este título para tener a Pictor por ignorante y desvergonzado. Perellio Faustino escribió de los hurtos de Virgilio, llamados hurtos a las aplicaciones que hacía de los versos agenos, a su propia invención. Quinto Octavio Avito compuso ocho volúmenes *Homoeteleuthôn*, donde notó qué versos trasladó a sus obras, y de dónde los sacó. Todas sus reprehensiones cedieron en mayor gloria suya (Maïans 1778: 32-33).

Maians, que pretén erigir Virgili a la categoria d'exemple, ha de respondre a aquests retrets, i la rèplica, naturalment, passa per una reflexió entorn de la *imitatio* i dels seus límits. De fet, l'afany mateix de convertir el "poeta profano más ilustre" (1778: 78) en referent ja convida a pensar en la mimesi; una reflexió que encara és reclamada per un altre dels trets de la vida. Com anuncia l'epígraf que l'encapçala, la *Vida de Publio Virgilio Marón* l'acompanya la *noticia de sus obras traducidas en castellano*, un estudi de les traduccions de Virgili al castellà que Maians incorpora amb voluntat d'"entroncar lo mejor de la literatura hispana con el más egregio poeta latino" (García Jurado 2007: 100). El conjunt, ho explica Francisco García Jurado (2007: 97), aglutina els millors autors de l'Antiguitat i els grans escriptors espanyols dels segles xv i xvi i, d'aquesta manera, "prefigura ya una idea consciente de Tradición Clásica basada en criterios netamente historiográficos". La juxtaposició i les seves conseqüències, no cal dir-ho, tornen a comportar que la vida discorri entorn del concepte d'imitació. La prioritització d'aquest concepte, per tant, l'expliquen els propòsits de l'obra en general, i les funcions legitimadores en particular.

Mimesi, eloquència, decòrum, versemblança i utilitat

Fins a cert punt, però, l'atenció a la mimesi també respon a l'interès que el concepte desvetlla en Maians, qui, en consonància amb la tractadística neoclàssica, accepta la imitació sense vacil·lacions des de l'inici de la seva trajectòria. El 1721, el biògraf ja debatia entorn d'aquesta noció en un intercanvi epistolar amb Martí, on, a més, ja posava l'accent en els mateixos aspectes que subratlla en la vida de Virgili, que, entre una obra i altra, havia recuperat en discursos com *El orador christiano* i el *Arte de pintar* (Pérez Magallón 1991: 192-206). D'acord amb la lliçó de Martí, Maians remarca arreu que, si bé la imitació de models és necessària per les seves funcions pedagògiques, sempre s'ha de procurar superar. En concret, s'ha d'aspirar a l'*aemulatio* i, sobretot, a la imitació de la naturalesa. En consonància amb el públic potencial a què s'adreça, la "juventud estudiosa" (Maians 1778: 36), en la vida de Virgili Maians insisteix sobretot en la *imitatio* i en les vies per practicar-la. Amb tot, no deixa d'insinuar la necessitat que sigui superada quan remarca que el poeta no va ser tan sols "felicísimo imitador de Homero", sinó que, "siendo tal, supo ser émulo suyo, gloriosísimo" (Maians 1778: 1).

D'acord amb la importància que li concedeix, Maians hi fa referència també en la vida de Luis de León i, sobretot, en la vida de Cervantes. Aquesta presència de la mimesi arreu acusa que la certa adaptació de la poètica de Maians a cada biografiat i a cada biografia no impedeix que, en conjunt, les seves vides de poetes facin patent quins són els conceptes amb més pes en el seu imaginari. Perquè canvia de fonts i perquè percep diferències entre Antonio de Solís, Cervantes, Luis de León i Virgili, Maians recupera termes com facilitat, rapidesa i grandesa en uns casos, i insisteix més en la propietat, l'ordre i l'harmonia en

d'altres. En la “Noticia breve”, succinta i molt marcada per les vides de poetes del segle XVII, és cert que el biògraf es limita als conceptes que li imposen les fonts. Ara bé, quan escriu les vides de Luis de León i, sobretot, de Cervantes i Virgili, disposa de més espai i de més llibertat i, sense deixar d'adaptar la seva poètica, demostra la centralitat de la mimesi i l'eloqüència, però també del decòrum, la versemblança i la utilitat de l'obra d'art. La importància d'aquests conceptes es desprèn, sobretot, de la seva incorporació sistemàtica: Maians se'n serveix encara que no els requereixin ni una font ni un propòsit concrets i, a vegades, fins i tot quan perjudiquen el biografiat.

És el que s'esdevé amb l'eloqüència en el cas de Cervantes. Ja en la vida de Luis de León, Maians no deixa d'afirmar que “algunas de sus cláusulas” tenen “la colocación algo traspuesta, artificio que la lengua española, amiga de la colocación natural, no quiere sufrir” (Maians 1761). Malgrat que en la *Vida de Miguel de Cervantes Saavedra* se centra en la *inventio*, s'atura a remarcar que el poeta peca d'aquest mateix defecte, especialment en la *Galatea*: “se ve claramente cuánto desfigura el lenguaje y trastorna el sentido la colocación perturbada, vicio de los libros antiguos escritos en romance como más inmediatos al origen latino, y vicio también del mismo Cervantes en su *Galatea*” (Maians 1738: 8).

Si aquesta reprensió demostra la importància de l'ordre, un altre dels retrets que s'enduen, ara Cervantes i Virgili, posa en relleu la centralitat de la versemblança. En la vida del darrer, Maians remarca que el biografiat va pecar “en la invención o ficción de los amores de Dido y Eneas, que vivieron en diferentes tiempos” (Maians 1778: 28). Quan escriu sobre Cervantes, i per poc que se'n beneficiïn els propòsits apologetics, és encara més crític i ofereix una relació de més de vint pàgines d'aquells llocs on el poeta “excedió los límites de la verosimilitud y, tal vez, tocó en los de una manifiesta falsedad” (Maians 1738: 57). Amb la inclusió d'aquesta enumeració ratifica que valora la versemblança per damunt d'altres nocions i, a més, revela que l'entén en el triple sentit referencial, doxal i estructural que ja proposava Aristòtil i amb què s'havia convertit en un dels pilars bàsics de la poètica classicista.

Atribueix un sentit paral·lel al decòrum, una altra noció teòrica que rep un tractament profund en el seu discurs biogràfic. Maians (1733b: 17), que ja a *El orador christiano* havia dit del decòrum que era “la suma del arte”, afirma en la vida de Cervantes que “es la mayor perfección del arte” (Maians 1738: 32). D'acord amb aquesta convicció, el concepte emergeix reiteradament amb el sentit de conveniència, propietat i eficàcia entre estil i finalitat i entre estil i personatges —Virgili és un “atinado escogedor de palabras”, entre d'altres, perquè quan “quería referir algo que causase terror, escogía palabras que tuviesen erres” i perquè de “una manera habla Juno a Júpiter su marido, quejándose de que favorece a los troyanos, de otra, Venus, de que no les favorece” (Maians 1778: 29)—, però també relacionat amb la consistència dels personatges —ho fa ostensible el retret que formula contra Avellaneda: “habiendo intentado continuar la Historia de don Quijote debía haber imitado el carácter de las personas que

fingió Cervantes, guardando siempre el decoro” (Maians 1738: 32). Igualment, la idea de *decòrum*, ara entesa com a correspondència entre talent o capacitat i gèneres conreats, es detecta quan planteja de l'autor del *Quixot*: “como no tenía ni la profunda erudición que requiere la poesía heroica, ni su genio festivo podía atarse a los rigurosos preceptos de una arte tan seria, con cuerda modestia, no se atrevió a llamarse poeta entero. Y, en efeto, no dio muestras de serlo ni en el ‘Canto de Calíope’, ni en el *Viaje del Parnaso*” (Maians 1738: 86).

Aquest mateix text, a més, insinua que, en Maians, com en general en la poètica il·lustrada, es passa del *delectare ac docere* (‘agradar i ensenyar’) horacià al *delectare ad docendum* (‘Plaire pour instruire’ o ‘Plaire a fi d’ensenyar’) (Paredes 2016: 445). Com s’ha remarcat, Maians troba que, en la *Galatea*, Cervantes “entretejó en esta su novela tantos episodios que su multitud confunde la imaginación de los lectores por atenta que sea” (Maians 1738: 8). D’aquest text tampoc no en resulta dolç l’estil: “el estilo de la *Galatea* tiene la colocación perturbada y por eso es algo afectado. Las voces de que usa son muy propias, su construcción violenta por ser desordenada y contraria al común estilo de hablar” (Maians 1738: 8). No obstant això, perdona la novella i n’emet una lloança, de què és mereixedora, sobretot, per la seva moralitat; de la *Galatea* “lo que merece mayor alabanza es que trató de amores honestamente” (Maians 1738: 7). Amb l’aplaudiment tòpic del tractament honest de l’amor —s’havia dit també de Petrarca, March o Montemayor que l’oferien—, Maians justifica el seu perdó als problemes d’*elocutio*, cosa que insinua que, des del seu punt de vista, si hi ha utilitat són excusables altres faltes. No disculpa, en canvi, els escrits que obliden el *docendum*. A banda d’aturar-se a apuntar “el efecto degradante y pernicioso que en las sociedades ejercen los malos libros, es decir, aquellos que exponen malos ejemplos o son ineficaces en su posible utilidad, introduciendo veneno bajo el deleite de la dulzura del estilo” (Pérez Magallón 1991: 232), Maians rebutja de forma immediata les faules sibarítiques i milèsies, el llibre de la Càbala i el Talmud, l’Alcorà, *L’Ase d’or* i els llibres de cavalleries perquè atempten contra el dogma, i “l’art [...] ha de promoure els mèrits i les virtuts de la religió catòlica, fomentar la devoció, reforçar a la seva manera i amb els seus mitjans el sentiment religiós” (Pérez Magallón 1990: 115-116).

Com constata Francisco García Jurado (2025), la supremacia de la utilitat queda reflectida en la vida de Virgili des de la primera ratlla, perquè Maians hi declara: “Tres escritores debemos a la Antigüedad, cuya lectura ha sido en las naciones más civilizadas, la más frecuentada y aplaudida de los aplicados a las Letras: es a saber, Homero, Hipócrates, y Virgilio” (1778: 1). I l’aparentment anòmala presència d’Hipòcrates en aquest cànon queda justificada pel profit de la seva doctrina. Més encara, perquè a aquesta tríada de poetes la segueix la tríada d’obres de Virgili, aplaudides, novament, per la seva utilitat pública. Segons Maians, a les *Èglogues*, Virgili “preparó los ánimos para que se instruyan también en el más útil ejercicio de la vida social, cual es el de la agricultura, o arte de cultivar la tierra a fin de facilitar la abundancia del necesario alimento de los hombres y de los animales destinados a su servicio de cuyo asunto trata en sus

cuatro libros geórgicos” i a l’*Eneida*, “que es la idea de un perfeto gobernador, representado en la real persona de Eneas, enseñó las artes de la paz y de la guerra” (1778: 2).

Conclusions

Amb apunts com aquest, el biògraf demostra que no és aliè a la poètica il·lustrada. Maians, tanmateix, encarna sobretot un retorn al classicisme abeurat en les fonts de l’Antiguitat i en les seves reelaboracions renaixentistes, i les seves vides de poetes ratifiquen aquests interessos perquè insisteixen especialment en la mimesi, l’eloqüència, la versemblança i el decòrum. El seu interès prioritari en aquests conceptes, però, es desprèn només de la lectura conjunta. Llegides individualment, les biografies d’escriptors de Maians poden arribar a contravenir la importància d’aquestes nocions, com fa la “Noticia breve de don Antonio de Solís”, que posa en primer pla virtuts com la facilitat, la rapidesa, l’agudesia o la fecunditat.

Malgrat que el contrast entre la impressió general i la lectura individualitzada no és sempre tan abismal, resulta innegable que el biògraf adapta els conceptes que empra als interessos de cada biografia i, alhora, a les virtuts de cada biografiat. Tant o més significatives que les variacions de contingut són els canvis en la profunditat que assoleix la poètica en les seves vides. El biògraf no integra sempre la teoria amb la mateixa profunditat: a vegades la incorpora en discursos considerablement extensos, i en altres ocasions la redueix a consideracions mínimes, la limita a conceptes teòrics despallats de reflexió. Amb tot, mai no en prescindeix plenament.

Tampoc no hauria pogut. Molts dels principis, dels usos, de les formes i dels continguts de les vides d’escriptors desemboquen en la reflexió literària. Les vides, unes modalitats més que no altres, legitimen i prestigien els escriptors biografiats, i aquesta finalitat fa ineludible que estigui dotat de dimensió teòrica. Però és que empenyen també vers la poètica, i entre d’altres, les voluntats apologetica i crítica dels escrits, el seu impuls biobibliogràfic, la presència de determinats elements formals i temàtics i la ineludible necessitat que l’obra resultant serveixi la comunitat.

Així doncs, i per molt que vulgui, Maians no pot escriure les vides d’Antonio de Solís, Cervantes, Luis de León i Virgili “[o]mitiendo [...] lo tocante al arte poética”. La realitat, però, és que tampoc no sembla que hi aspiri: la naturalitat amb què es deixa portar per aquestes formes i funcions que el conviden a reflexionar sobre poesia, sobretot quan disposa d’espai, demostra que el biògraf concep la vida del poeta com un hort “de mucha y muy agradable variedad en las flores y frutos”, on sempre hi serà ben rebuda l’art “la más sublime entre las otras racionales”.

Bibliografia

- ALLÉS, Susanna, “Introducció”, a *Leonardo Bruni. Vides de Dante i de Petrarca*, trad. Susanna Allés, Martorell, Adesiara, 2014, pp. 7-33.
- ÁLVAREZ, María José, “Lord Carteret y Cervantes: análisis del contexto socio-histórico que propició la primera iniciativa inglesa de editar el *Quijote* en español y ofrecer una biografía de su autor”, a *Cervantes y el Quijote. Actas del coloquio internacional*, coord. Emilio Martínez, Madrid, Arco Libros, 2007, pp. 227-238.
- ARADRA, Rosa María, “Las biografías de autor en la construcción de la historia literaria”, a *Studi Ispanici. Sociología de la literatura hispánica (II). Biografías de escritores y campo literario*, coord. Pedro Ruiz, Pisa-Roma, Fabrizio Serra Editore, 46, 2021, pp. 297-317.
- BÉNARD, Élodie, *Les vies d'écrivains (1550-1750). Contribution à une archéologie du genre biographique*, Ginebra, Librairie Droz, 2019.
- BRAMANTI, Vanni, ed., *Torquato Malaspina. Dello scrivere le vite*, Bèrgam, Moretti & Vitali, 1991.
- BRINES, Francisco, “El primer cervantista: Mayans y Siscar (Comentarios a la última edición de su *Vida de Cervantes*)”, a *Cuadernos Hispanoamericanos*, 297 (1975), pp. 582-598.
- CHERCHI, Paolo, *Capitoli di critica cervantina (1605-1789)*, Roma, Bulzoni, 1977.
- DELOFFRE, Frédéric, ed., *Voltaire. Candide ou l'Optimisme*, París, Gallimard, 2007.
- ESTEVE, Cesc i SOLERVICENS, Josep, “Discurso biográfico y poética barroca: la vida de Vicent García (1703) de Manuel de Vega”, a *Bulletin Hispanique. Représentations de autor (xv-xix). Retratos, biografías, polémicas*, coord. Pedro Ruiz, Bordeus, Presses universitaires de Bordeaux, 121-2 (2019), pp. 629-644, 21-07-25, <<https://doi.org/10.4000/bulletinhispanique.9222>>.
- ÉTIENVRE, Françoise, “Entre Mayans y Luzán. La necesidad de un Parnaso”, a *Bulletin Hispanique. La formation du Parnasse Espagnol XVe-XVIIIe siècle*, coord. Pedro Ruiz, Bordeus, Presses universitaires de Bordeaux, 109-2 (2007), pp. 685-708, 21-07-25, <<https://doi.org/10.4000/bulletinhispanique.181>>.
- GARCÍA JURADO, Francisco, “Virgilio y la Ilustración. Mayáns, o los fundamentos críticos de la tradición literaria en España”, a *Revista de Historiografía (RevHisto). Transferencias Culturales e Historiografía de La Antigüedad (2). La Construcción de La Antigüedad Greorromana En La Europa de Los Siglos XVIII y XIX*, eds. Mirella Romero Recio, Jaime Alvar i Chrysanthi Avlami, Madrid, Instituto de Historiografía Julio Caro Baroja, 7 (2007), pp. 96-110.
- GARCÍA JURADO, Francisco, “Gregorio Mayans y Sainte-Beuve en torno a Virgilio: Ilustración y Romanticismo”, a *Reinventar la Antigüedad*, 2025, 21-07-25, <<https://clasicos.hypotheses.org/15109>>.
- GOYENCHE, Juan de, “Vida de don Antonio de Solís y Rivadeneyra, oficial de la Secretaría de Estado, secretario de su majestad y su Coronista Mayor de

- las Indias”, a *Varias poesías sagradas y profanas que dejó escritas, aunque no juntas ni retocadas, don Antonio de Solís y Rivadeneyra*, ed. Juan de Goyenche, Madrid, Antonio Román, 1692, s.p.
- LÓPEZ, François, “Sobre los géneros de la crítica en la España moderna”, a *Bulletin Hispanique. Penser la Littérature Espagnole*, 106-1 (2004), pp. 317-350.
- MAIANS, Gregori, “Vida de Miguel de Cervantes Saavedra”, a *Vida y hechos del ingenioso hidalgo don Quijote de la Mancha*, Londres, Tonson, 1738, pp. 1-103.
- MAIANS, Gregori, “Oración en alabanza de las obras de don Diego Saavedra Fajardo”, a *Ensayos oratorios de don Gregorio Mayans y Siscar*, Madrid, Juan de Zúñiga, 1739, pp. 103-150.
- MAIANS, Gregori, “Aprobación de don Gregorio Mayans y Siscar por Comisión del Real Consejo de Castilla”, a *Escritores del reino de Valencia*, Vicent Ximeno, València, Oficina de Josep Esteve i Dolç, 1747, 2 vols., I, s.p.
- MAIANS, Gregori, *Rethórica*, València, Hereus de Jerónimo Conejos, 1757, 2 vols., II.
- MAIANS, Gregori, “Vida y juicio crítico del maestro fray Luis de León”, a *Obras propias y traducciones del latín, griego y toscano, con la paráfrasis de algunos salmos y capítulos de Job. Tercera impresión nuevamente añadida*, València, Josep Tomàs Lucas, 1761, s.p.
- MAIANS, Gregori, “Noticia breve de don Antonio de Solís”, a *Cartas de don Nicolás Antonio y de don Antonio de Solís*, Lió, Jean-Baptiste Deville i Louis Chalmette, 1733a, pp. 47-59.
- MAIANS, Gregori, *El orador christiano ideado en tres diálogos*, València, Antonio Bordázar, 1733b.
- MAIANS, Gregori, *Vida de Publio Virgilio Marón, con la noticia de sus obras traducidas en castellano*, València, José y Tomás de Orga, 1778.
- MESTRE, Antonio, “Prólogo”, a *Vida de Miguel de Cervantes Saavedra*, ed. Antonio Mestre, Madrid, Espasa Calpe, 1972, pp. VIII-XCIII.
- MESTRE, Antonio, ed., *G. Mayans y Siscar. Obras completas. Literatura*, València, Publicacions de l'Ajuntament d'Oliva, núm. 11, 1984, 5 vols., II.
- MESTRE, Antonio, ed., *Epistolario VIII. Mayans y Martínez Pingarrón*, València, Publicacions de l'Ajuntament d'Oliva, núm. 17, 1988, 3 vols., II.
- PEREDES, Maria, “Concepte d'Il·lustració”, a *Renaixement, Barroc i Il·lustració, Història de la Literatura Catalana*, dir. Josep Solervicens, Barcelona, Enciclopèdia Catalana, Editorial Barcino, 2016, pp. 408-460.
- PÉREZ MAGALLÓN, Jesús, “Una teoría dieciochesca de la novela y algunos conceptos de poética”, a *Anales de Literatura Española*, Alacant, Universitat d'Alacant, 5 (1986), pp. 357-376, 21-07-25, <<https://doi.org/10.14198/ALEUA.1986-1987.5>>.
- PÉREZ MAGALLÓN, Jesús, “L'estètica en Maians i Siscar”, a *Els Marges, revista de llengua i literatura*, Barcelona, 42 (1990), pp. 100-117, <<https://raco.cat/index.php/Marges/article/view/109719>>

- PÉREZ MAGALLÓN, Jesús, *En torno a las ideas literarias de Mayans*, Alacant, Institut de Cultura “Juan Gil-Albert”, 1991.
- REY, Antonio i MUÑOZ, Juan Ramon, *El nacimiento del cervantismo. Cervantes y el Quijote en el siglo XVIII*, Madrid, Verbum, 2006.
- SOLERVICENS, Josep, ed., “Manuel de Vega, Vida del doctor Vicent Garcia”, a *La poètica del Barroc. Textos teòrics catalans*, Maó, Punctum, 2012, pp. 276-308.
- SOLERVICENS, Josep, “Concepte de Barroc”, a *Renaixement, Barroc i Il·lustració, Història de la Literatura Catalana*, dir. Josep Solervicens, Barcelona, Enciclopèdia Catalana, Editorial Barcino, 2016, pp. 192-236.
- TARSIA, Pablo de, *Vida de don Francisco de Quevedo y Villegas, caballero del Orden de Santiago, secretario de su Majestad y señor de la villa de la Torre de Juan Abad*, Madrid, Pablo de Val, 1663.
- ZERARI, Maria, “Remarques sur la première biographie de Cervantès: *Vida de Miguel de Cervantes Saavedra*, de Gregorio Mayans y Siscar (1737)”, a *Écrire des vies. Espagne, France, Italie. XVe-XVIIIe siècle*, eds. Danielle Boillet, Marie-Madeleine Fragonard i Hélène Tropé, Paris, Presses Sorbonne Nouvelle, 2012, pp. 169-179.
- ZERARI, Maria, “Cervantès, première Vie, première(s) figure(s)”, a *Le Grand Écrivain et sa première Vie. “L’illusion biographique” (xvie-xviiiè siècle)*, coord. Maria Zerari, Paris, Classiques Garnier, 2021, pp. 125-155.

